

RESPUBLİKA ELMI-TEXNİKİ KİTABXANASINDA METODİK TƏMİNATIN TƏŞKİLİ

MƏMMƏDOV M.Ə.

BDU, Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekan müavini, dosent
m.mehmanali@gmail.com

Elmi məqalədə metodik təminatın məqsəd və vəzifələri izah edilmiş, bu xidmət növünün forma və üsulları göstərilmiş, sahəvi elmi metodik mərkəz kimi Respublika Elmi Texniki kitabxanasının timsalında mövcud vəziyyət haqqında məlumat verilmişdir.

Açar sözlər: Respublika Elmi Texniki Kitabxanası, metodik rəhbərlik, metodik təminatın forma və üsulları, metodik seminar, metodik məktublar və s.

Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən müxtəlif tip kitabxanalar arasında XX əsrin əvvəllərində yaradılmış və 1957-ci ildə Respublika Elmi-Texniki Kitabxanasına çevrilmiş eyni adlı kitabxana mühüm yer tutur. Bu kitabxananın qarşısında duran əsas vəzifə elmi-texniki ədəbiyyatın təbliğində fəal iştirak etməkdən, mühəndis-texniki işçilərin, sənaye fəhlələrinin informasiya tələbatını ödəməkdən, texniki kitabxana şəbəkəsini daha da təkmilləşdirib inkişaf etdirməkdən ibarətdir.

Bu gün Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası respublikamızın nazirlik, şirkət, idarə və müəssisələri, elmi tədqiqat və layihə institutlarına, elm və texnika sahəsində tədqiqat apararı ayrı-ayrı mütəxəssislərə, tələbələrə, doktorant və magistratura pilləsində təhsil alanlara məlumat-bibliografiya və kitabxana xidməti göstərən respublika mərkəzi hesab olunur. Kitabxana həmçinin Azərbaycan Respublikası ərazisində yerləşən idarə və müəssisələrində Elmi-Texniki Kitabxanalar şəbəkəsi üçün metodik mərkəz hesab olunur.

Professor A.Xələfovun qeyd etdiyi kimi, "Respublikamızda bütün texniki kitabxanaların təşkilati mərkəzi kimi fəaliyyət göstərən bu kitabxana ən yaxşı kitabxanalardan biri hesab olunur (2.521)".

Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası (RETK) fondunun məzmunu tərkibinə görə digər kitabxanaların fondundan əsaslı şəkildə fərqlənir. Belə ki, texniki kitabxanalarda xidmət sistemi patent ədəbiyyatı, standartlar, normativ-texniki sənədlər, çap olunmamış materiallar, müəllif şahadətnamələri, ixtiralar və səmərələşdirici təkliflərə dair ədəbiyyatın xidmət istiqamətində inkişaf etmişdir. Müvafiq xidmət istiqamətlərinin meydana gəlməsi hər şeydən əvvəl müxtəlif oxucu qruplarına kitabxana xidmətinin imkanlarını genişləndirmək məqsədi daşıyır.

Texniki kitabxananın hələ 1957-ci ildə Respublika Elmi-Texniki Kitabxanasına çevrilməsi onun fəaliyyət dairəsini, xidmət işini, fondun komplektləşdirilməsi profilini və oxucu kontingentini dəyişmişdir. Məhz bu prinsip indi də uğurla davam etdirilir. RETK-da xidmət işi qarşısında duran əsas vəzifələr ilk növbədə obyektiv şəraitdən və həyatın tələbindən doğur.

Qeyd edilməlidir ki, keçmiş SSRİ-də və sosialist ölkələrində kitabxana işinə rəhbərliyin iki forması – təşkilati, yaxud inzibati və metodiki forması bərqərar olmuşdur. Onlar bir-birilə əlaqəli və bir-birini tamamlayırdı. Təşkilati rəhbərliyə kitabxana işinin planlaşdırılması və kitabxana işinin yerləşdirilməsi, onların maliyyələşdirilməsi, maddi-texniki bazalarının möhkəmləndirilməsi, kadrların seçilib yerləşdirilməsi, kitabxanaların fəaliyyət və məzmun istiqamətinin müəyyənləşdirilməsi, plan və hesabatların təsdiqi, onların yoxlanılması, hüquq qaydalarının müəyyənləşdirilməsi və s. aid olmuşdur. Metodiki rəhbərliyin məqsədi isə kitabxanalara ideoloji funksiyaların yerinə yetirilməsinə, daha effektiv iş formalarının yayılmasına kömək etmək, kitabla və oxucularla iş sisteminin, ədəbiyyat təbliğinin ideya-nəzəri səviyyəsinin inkişafına təsir göstərmək, kitabxana işçilərinin peşə ixtisaslarının və ustalıqlarının keyfiyyətinin yüksəldilməsinə kömək etməkdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, ümumən metodiki rəhbərlik işinin onun ideoloji, inzibati xarakteri nəzərə alınmazsa, ona yaradıcı şəkildə yanaşan şəxslər tərəfindən həyata keçirilməsi kitabxana işinin təşkilinə fəal kömək göstərir.

Bu günə qədər keçmiş SSRİ ərazisində, o cümlədən Azərbaycanda kitabxanalarla metodiki iş sahəsində müxtəlif üsullardan istifadə edilir ki, bu da metodiki işin formaları adlandırılır: kitabxanalara gediş; məsləhət; metodiki vəsaitin tərtibi, işlənməsi və təlimatların hazırlanması; iclasların və konfransların, seminarların, kursların və təcrübələrin, ekskursiyaların keçirilməsi; qabaqcıl təcrübənin təsviri və s. metodiki köməkliyin formalarıdır.

Kitabxanalarda tətbiq olunan metodiki rəhbərlik üsulu da fərqləndirilir. Belə ki, məsləhətlər, məruzələr, xülasələr metodiki işin şifahi formasına, metodiki vəsaitlərin hazırlanması və işlənməsi, informasiya materialları nəşr formasına, plakatlar, kino və televiziyaadan istifadə əyani formaya, ekskursiyalar, kitabxanalara gediş, orada səyyar məşğələlərin təşkili, nümunəvi kütləvi tədbirlərin keçirilməsi isə təcrübə nümayiş formasına aid edilir. XX əsrin son 70 ili ərzində, yəni sovet hakimiyyəti adlanan illərdə cəmiyyətin sosial-iqtisadi strukturuna uyğun olaraq kitabxanaların metodiki təminatının özünəməxsus sistemi təşəkkül tapmışdır. Bu sistemə ölkənin bütün kitabxanalarına təsir göstərən ümumittifaq əhəmiyyətli metodik mərkəzlər, kitabxanaların ümumdövlət şəbəkəsinin öz təsiri ilə regional kitabxana şəbəkəsini əhatə edən metodik mərkəzləri və xalq təsərrüfatının

müxtəlif sahələrinin kitabxanaları üçün ixtisaslaşdırılmış metodiki mərkəzlər daxil idi.

Ümumdövlət miqyasında ölkənin kitabxanalarına metodiki rəhbərlik keçmiş SSRİ Mədəniyyət Nazirliyinə və müttəfiq respublikaların Mədəniyyət Nazirliyinə həvalə edilmişdir. Şübhəsiz ki, SSRİ dağıldıqdan sonra əvvəllər müttəfiq respublika statusu səviyyəsində fəaliyyət göstərən Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi daha geniş və müstəqil hüquqa malikdir və onun üzərinə daha məsul vəzifə düşür.

Qeyd etmək lazımdır ki, keçmiş ittifaq əhəmiyyətli metodik mərkəzlərin meydana gəlməsi ilk növbədə əhaliyə kitabla xidmətin metodik məsələlərinin və idarə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, bütün kitabxanalar üçün nəzərdə tutulmuş müvafiq tövsiyələrin işlənilməsi üçün hazırlanması zərurətindən, ikincisi isə bütün ölkə miqyasında idarələrarası baxımından geniş təcrübə mübadiləsinin təşkili vəzifəsindən irəli gəlmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, keçmiş müttəfiq respublikalarda, o cümlədən Azərbaycanda respublika əhəmiyyətli M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası və Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası metodik mərkəz kimi müəyyənləşdirilmiş, hazırkı şəraitdə isə onların müstəqil dövlət kitabxanaları kimi məsuliyyəti və funksiyaları artmışdır.

Ümumən qeyd etmək lazımdır ki, uzun illər cəmiyyətdə onun sosial-iqtisadi strukturlar elə təşkil edilmişdir ki, ölkənin hər hansı ərazisində, bölgəsində, mərkəzdə və ya ucqarda olmasından asılı olmayaraq, vahid prinsiplər, oxşarlıqlar, qurumlar bərqərar olmuş və eynilik təşkil etmişdir. Bu eynilik həmçinin kitabxana işi sahəsində də tam şəkildə mühafizə edilmiş, ona görə də indiki şəraitdə Azərbaycanda kitabxana işinin təşkili prinsipləri və qaydaları keçmiş ittifaqın və müttəfiq respublikaların kitabxana işi sistemindəki prinsiplərdən və mövcud vəziyyətdən hələ ki, heç nə ilə fərqlənmir. Ona görə də keçmiş ittifaq üzrə kitabxana işinin təşkilindən danışarkən respublika ilə keçmiş ittifaq arasındakı strukturların mahiyyət fərqi çox da hiss edilmir.

Qeyd etmək lazımdır ki, keçmiş ittifaq üzrə texniki kitabxanaların metodiki təminat sistemi 1967-ci ildə Moskvada keçirilən Dövlət Ümumi Elmi-Texniki Kitabxanasının (DÜETK) Metodiki Şurasının 8-ci iclasında müzakirə edilmiş və metodiki təminat sisteminin lahiyəsi hazırlanaraq təsdiq edilmişdir.

Bu layihə sahəvi mərkəzi elmi-texniki kitabxanaların və respublika elmi-texniki kitabxanalarının direktorlarının iştirakı ilə müzakirə edilib bəyənilmişdir və metodiki təminat sisteminə aşağıdakı komponentlər daxil edilmişdir:

- Dövlət Ümumi Elmi-Texniki Kitabxanası sahələrarası və regionlararası bütün sənaye sahələrinin texniki kitabxanalarının mərkəzi kimi müəyyənləşdirilmişdir;

- Sahəvi mərkəzi elmi-texniki kitabxanalar isə sənaye sahəsinin müəssisə və idarələrinin texniki kitabxanaların sahəvi metodik mərkəzi kimi, sahəvi qrup kitabxanalarına dayaq kitabxanası vasitəsilə metodiki təminatı həyata keçirir.

- Respublika və mərkəzi sahələrarası ərazi elmi-texniki kitabxanalarına onların ərazisində, vilayətində, diyarında, muxtar respublikada və müttəfiq respublikalarda texniki kitabxanaların metodiki funksiyası həvalə edilmişdir.

Keçmiş ittifaq üzrə bütün texniki və xüsusi kitabxanalara ümumi rəhbərlik 1966-cı ildən keçmiş SSRİ Nazirlər Sovetinin elmi-texniki informasiyanın ümumdövlət sistemi haqqında qərarından sonra Dövlət Elm və Texnika Komitəsi nəzdində fəaliyyət göstərən idarələrarası komissiya tərəfindən həyata keçirilmişdir. Əslində həmin idarə orqanının özü olmasa da, onun qayda və qanunları hələ də yerlərdə həyata keçirilir və texniki kitabxanalar keçmiş qanun-qaydalar əsasında fəaliyyət göstərir.

Beləliklə, keçmiş ittifaq mərkəzi rəhbərlik ləğv olunmuş, onun funksiyaları yerlərdə yerli orqanlar tərəfindən həyata keçirilir.

Lakin respublikada texniki kitabxanalara keçmiş ittifaqda olduğu kimi, vahid dövlət orqanı (Elm və Texnika üzrə SSRİ Dövlət Komitəsi) deyil, ayrı-ayrı nazirliklər tərəfindən inzibati rəhbərlik həyata keçirilir. Düzdür, Azərbaycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin nəzdində yaradılmış Dövlət İdarələrarası Kitabxanaçılıq Komissiyası ölkədə tipindən, növündən asılı olmayaraq, bütün kitabxanalara ümumi rəhbərlik edirlər. Lakin bu ictimai dövlət komissiyasının işi o qədər yararsızdır ki, onun varlığı haqqında respublika kitabxana ictimaiyyətinin çoxunun xəbəri yoxdur.

Ona görə də respublikada texniki kitabxanalara ümumi rəhbərlik hazırda ayrı-ayrı müəssisələr tərəfindən aparılır, metodiki rəhbərlik isə Azərbaycan Respublikası Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin tabeliyində olan Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası tərəfindən həyata keçirilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu kitabxananın bu gün də öz işində rəhbər tutduğu əsas normativ qaydalar və qanunlar əsasən keçmiş ittifaqın Dövlət Elm və Texnika Komitəsi tərəfindən qəbul edilmiş və təsdiq edilmiş sənədlərdir.

Dövlət Elm və Texnika Komitəsi tərəfindən 1983-cü ilin 14 iyununda təsdiq edilmiş "Mərkəzi sahəvi və respublika elmi-texniki informasiya orqanlarında elmi-metodiki fəaliyyətin təşkili" adlı metodiki tövsiyə əsasında Respublika Elmi-Texniki İnformasiya İnstitutu və Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası texniki kitabxanalara və elmi texniki informasiya sistemində tabeliyindən asılı olmayaraq metodiki rəhbərlik funksiyasını həyata keçirir.

Elmi-texniki kitabxanalara metodik təminatı həyata keçirərkən RETK sənaye sahəsində respublika texniki kitabxanalarının fəaliyyətinin planlaşdırılmasını təmin edir və onların həyata keçirilməsinə nəzarət etməklə

yanaşı, elmi-texniki kitabxanaların işinin vəziyyətini təhlil edir və qiymətləndirir. Həmçinin sənaye sahəsinin, regionun xüsusiyyətinə uyğun olaraq elmi-texniki, metodiki sənədləri işləyir, təşkilatı-metodik tədbirləri təşkil edir, texniki kitabxana işçilərinin ixtisasının yüksəldilməsinə təminat yaradır.

Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası yarandığı ilk gündən elmi-texniki kitabxanalara metodiki köməklik göstərmək məqsədilə kitabxana fəaliyyətinin bütün istiqamətləri üzrə metodiki tövsiyələr nəşr edir, informasiya, kitabxanaçılıq və nəşriyyat sahəsində, dövlət standartlarının işlənməsində iştirak edir, elmi-texniki kitabxanaların iş təcrübəsində normativ-texniki və elmi-metodiki informasiya və elmi-texniki kitabxana işçilərinin seminarlarını təşkil edir və konsultasiya işi aparır.

Qeyd etmək lazımdır ki, hələ Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası metodiki fəaliyyət sahəsində bu günə qədər mövcud olan forma və üsullardan kənara çıxmamış, keçmiş ittifaqda mövcud olan iş sistemində əsaslanır.

Əvvəldə qeyd edildiyi kimi, metodiki köməkliliyin müxtəlif formaları mövcuddur ki, onların da ən geniş yayılmış olanı metodiki təlimatlardır. Bu metodiki köməklik mərkəzi kitabxanaların elmi-metodiki şöbəsi və onun işçiləri tərəfindən kitabxanalara getməklə və ya metodiki mərkəzdə kitabxana işçilərinə məsləhətlər verməklə, iclaslar, konfranslar və ya seminarlar təşkil etməklə həyata keçirilir.

Kitabxanalara gediş metodiki rəhbərlik formalarının ən mühümü kimi qiymətləndirilir. Bu gedişin məqsədi yerlərdə kitabxana işini yoxlamaq, onların fəaliyyəti ilə ümumi tanışlıq, qabaqcıl iş təcrübəsinin aşkar edilməsi, öyrənilməsi və ya tətbiqi ilə bağlıdır.

Məlum olduğu kimi, qabaqcıl təcrübəni yaymağın texniki kitabxanalarda xüsusi formalarından istifadə edilir ki, onun da əsasən 2 növü vardır. Bunlardan birincisi bir kitabxananın təcrübəsi haqqında kompleks təsvirlər, ikincisi isə hər hansı ayrıca bir məsələyə həsr edilmiş, çünki bu, əldə edilmiş təcrübəyə daha dərinlən təhlil verməyə şərait yaradır. Hər iki halda təsvir işinin məzmunu və metodikasını açıq, işin baş verdiyi konkret şəraiti göstərir və təcrübədə yayılmalı olan yeni və tipik olanı müəyyənləşdirir. Qabaqcıl təcrübənin təsvirləri çox vaxt ya ayrı-ayrı kitablar şəklində, ya da ayrı-ayrı məqalələr şəklində çap edilir.

Qabaqcıl təcrübənin yayılması üzrə tövsiyələr metodiki mərkəzdə metodiki rəhbərliyin perspektiv forması kimi nəzərdən keçirilir. Lakin qabaqcıl təcrübənin təsvirinə qədər mükəmməl nə olursa-olsun, canlı nümunəni əvəz edə bilməz. Buna əyani misal 1982-ci ilin aprel ayında Bakı Ümumittifaq Neft Sənayesi Nazirliyi elmi-texniki kitabxanalarının metodik seminar müşavirəsi keçirilmişdir. Seminar-müşavirə Azərbaycan Neftçixarma Sənayesi Elmi-Texniki və Layihə İnstitutunda (AzNSETLI) keçirilmişdir. Metodiki seminar-müşavirə keçmiş SSRİ Neft Sənayesi Nazirliyinin sahə

mərkəzi elmi-texniki kitabxanası və Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası tərəfindən təşkil olunmuşdur. Müşavirədə keçmiş ittifaqın neft rayonlarından gəlmiş 35 nümayəndə, həmçinin respublika neftçixarma istehsalat birliyinin elmi-texniki kitabxanalarının işçiləri, Respublika Dövlət Plan Komitəsinin və "Azərbaycan neft" İstehsalat Birliyinin nümayəndələri iştirak etmişdir.

Seminar-müşavirədə neft sənayesi kitabxanalarında qabaqcıl iş təcrübəsinin öyrənilib ümumiləşdirilməsi və tətbiqi məsələlərinə dair, həmçinin sənaye sahəsində elmi-texniki kitabxanaların fəaliyyətini daha da təkmilləşdirmək, yeni xidmət formaları və metodlarından geniş istifadə üçün qabaqcıl iş təcrübəsinin öyrənilməsinə dair 30-dan çox məruzə dinlənmişdir.

Metodiki seminar iştirakçıları respublika neft-sənayesi elmi-texniki kitabxanalarının dayaq kitabxanası olan AzNSETPI-nin elmi-texniki kitabxanasının iş təcrübəsi ilə yaxından tanış olmuşlar.

Metodiki işin belə forması imkan verir ki, qabaqcıl təcrübə ilə bilavasitə yaxından tanış olsunlar, hər bir kitabxana işçisini maraqlandıran məsələlər onlara əyani surətdə izah edilsin. Bu da hər bir yeniliyin texniki kitabxanalar tərəfindən eyni vaxtda operativ surətdə tətbiqinə həmçinin qabaqcıl iş təcrübəsinin daha tez müəyyənləşdirilməsinə şərait yaradır.

Qeyd etmək lazımdır ki, keçmiş ittifaq üzrə metodiki rəhbərlik sistemində məlum olduğu kimi Dövlət Ümumi Elmi-Texniki Kitabxanası ilə yanaşı, eyni zamanda ayrı-ayrı sahə sənaye nazirliklərinin mərkəzi elmi-texniki kitabxanası 1982-ci ildə Bakıda Neft Sənayesi elmi-texniki kitabxanaları üçün metodiki seminar-müşavirə təşkil etmişdir.

Nəzərə alsaq ki, Azərbaycanda SSRİ dağılana qədər 30-dan çox müxtəlif sahə nazirliyinin idarə və müəssisələri, həmçinin onların texniki kitabxanaları olmuşdur. Deməli, bu kitabxanaların metodik təminatına ittifaq və respublika mərkəzi texniki kitabxanalarından əlavə, müvafiq sənaye sahəsinin mərkəzi elmi-texniki kitabxanası tərəfindən də elmi-metodiki rəhbərlik və köməklik göstərilirdi və neft sənayesində olduğu kimi, ayrı-ayrı müvafiq sənaye sahələrinin də respublikada qeyd edilən şəkildə kütləvi tədbirlər təşkil edilir və köməklik göstərilirdi. Bu sahədə keçmiş SSRİ Neft-Kimya Maşınqayırma Sənayesi Nazirliyinin, Elektrotexnika Sənayesi Nazirliyinin və digər sahəvi sənaye nazirliklərinin mərkəzi elmi-texniki kitabxanaları geniş şəbəkəyə malik olan respublikalarda müəyyən vaxtlarda metodik seminar-müşavirələr keçirmiş və metodiki köməklik göstərmişlər.

Metodiki köməklik formalarından biri də kitabxana fəaliyyəti haqqında yazılı rəylərin, rəssenziyaların verilməsidir. Belə köməklik kitabxanaların işinə müəyyən qədər təsir göstərir və onların işini fəallaşdırır.

Məlum olduğu kimi, kitabxanalarda metodik mərkəzə daxil olan materiallar ən başlıca informasiya mərkəzidir. Onların çox diqqətlə öyrənilib rəy yazılması metodistlər üçün ən dəyərli informasiyadır ki, onun əsasında yerlərdəki vəziyyət haqqında təsəvvür əldə edilir və nəticə çıxarılır.

Bütün kitabxanalarda olduğu kimi, texniki kitabxanalar da kitabxana fəaliyyəti haqqında xülasələrdən istifadə edirlər. Həmin xülasələrdə müəyyən vaxt ərzində, yəni yarım il, bir il müddətində bir ərazi, region üzrə kitabxanaların ümumi fəaliyyəti haqqında mərkəzi–texniki kitabxana tərəfindən hazırlanan material ittifaq mərkəzi kitabxanasına göndərilirdi

Artıq məlum olduğu kimi, ittifaq nazirlikləri ləğv olunmuş və onun respublikada əvvəldən də və indi də heç bir sahəvi mərkəzi kitabxanası yoxdur. Ona görə də əvvəllər mövcud olmuş texniki kitabxanalara metodiki rəhbərlik sistemindən yalnız hazırda Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası qalmışdır.

Birdən–birə metodiki rəhbərlik sisteminin üzərinə düşən funksiyaların bütövlükdə Respublika Elmi-Texniki Kitabxanasının üzərinə qoyulması onun işinin hazırkı şəraitdə daha da çətinləşdirir. Belə ki, işin həcmünün birdən–birə artması, kitabxanaların maddi-texniki bazasının indiki iqtisadi çətinlik şəraitində daha da pisləşməsi, kadr azlığı və s. məsələlər RETK-nın üzərinə düşən vəzifənin öhdəsindən lazımcınca gəlməsinə heç cür imkan vermir.

Şübhəsiz ki, bu da müasir şəraitdə informasiya tələbatının artdığı bir vaxtda kitabxana işinin ümumi tələbatdan geri qalmasına səbəb olacaqdır.

Hazırda respublikada texniki kitabxanalara sahə metodik mərkəz rolunu 70-ci ilin sonlarında yaradılmış sahə ərazi dayaq kitabxanaları oynaya bilər.

80-ci ilin əvvəlləri üçün artıq respublikada olan iri sənaye sahələrinin 14 belə dayaq kitabxanası müəyyənləşdirilmişdir ki, bu kitabxanalar ərazi-sənaye kompleksində metodik mərkəz funksiyasını yerinə yetirməlidir. Lakin bu kitabxanaların təşkili haqqında müvafiq sənaye nazirlikləri tərəfindən lazımi göstəriş verilsə də, onlar maddi–texniki və kadr cəhətdən təmin edilməmiş qaldı. Ona görə də onlar bir neçə il tam şəkildə olmasa da, müəyyən qədər fəaliyyət göstərdilər. Son illərdə isə görülməli müəyyən işlər də unudulmuşdur.

Hazırkı şəraitdə əgər həmin dayaq kitabxanalarının funksiyası bərpə edilərsə, onlar texniki kitabxanaların metodiki təminat sistemində müəyyən rol oynaya bilərlər.

Məlum olduğu kimi, keçmiş SSRİ-də kitabxanaların işinə xarakterik olan ümumi cəhətlər və prinsiplər metodiki iş sahəsində də bərqərar olmuşdur.

Tipindən, növündən asılı olmayaraq bəzi spesifik xüsusiyyətləri nəzərə almasaq, bütün kitabxanalarda metodiki işin növləri və formaları prinsipə eyni şəkildə qurulmuşdur. Ona görə də texniki kitabxanaların metodiki təminat işində hər hansı forma və metoddan danışarkən o, digər kitabxanalara da məxsus olan iş formasıdır. Bunlardan biri də mərkəzi–texniki kitabxanaların elmi-metodiki şöbəsi tərəfindən işlənib hazırlanan metodik vəsaitlər və materiallardır.

Hər hansı mövzu əhəmiyyətinə və işləmə tamlığından asılı olaraq onlar metodiki vəsait və ya material adlanır. Metodiki vəsaitlər içərisində işçi

xarakterli göstərişlərin çoxluq təşkil etdiyi təcrübə rəhbərlik metodiki vəsaitləri fərqləndirilir. Bunlar kadr hazırlığı üzrə müxtəlif dərslərin keçirilməsi üçün tədris-metodiki vəsaitlər, rəsmi qaydaların və göstərişlərin tətbiqi üzrə təlimat metodiki vəsaitləridir.

Metodiki vəsaitlər kimi, metodiki materiallar da fərqləndirilir. Belə ki, metodiki materiallar metodiki məktub formasında ola bilər - nəşr (və ya yazılı) məsləhət və ya təlimat metodiki məktublar, hansı ki, onların məzmunu qabaqcıl təcrübənin tətbiqinə köməklik xarakteri daşıyır.

Kitabxanaların metodiki işində metodiki–bibliografik materialların hazırlanması və istifadəsi mühüm yer tutur. Belə ki, belə metodik–bibliografik materiallar təkcə müəyyən tip kitabxana işçiləri üçün deyil, eyni zamanda müəyyən qrup üçün nəzərdə tutulur. Belə materialların əsas məqsədi müxtəlif bilik sahələri üzrə - elmi, təbii, texniki, i stehsalat xarakterli ədəbiyyatın təbliğinə kömək göstərməkdir.

Metodik–bibliografik materiallara həmçinin metodiki işləmələr – ayrı-ayrı kütləvi tədbirlərin (sərgilər, oxucu konfransları) keçirilməsi üzrə məsləhətlər də daxildir. Belə materiallar tövsiyə olunan ədəbiyyatın siyahısını da verir.

Beləliklə, müasir dövrə qədər texniki kitabxanaların metodiki təminatının təşkili vəziyyətindən və formalarından bəhs edərkən məlum olur ki, bu günə qədər texniki kitabxanaların metodiki təminat işində əsaslı, köklü dəyişiklik ondan ibarətdir ki, əvvəllər mövcud olan ittifaq əhəmiyyətli metodiki mərkəzlər Azərbaycan Respublikasında hüquqi cəhətdən əslində öz funksiyasını bitirmişdir.

Hazırda ayrı-ayrı materialların öyrənilməsi göstərir ki, respublikada texniki kitabxanalarda metodiki təminat və köməklik işi əvvəlki illərdə müqayisədə hiss olunacaq dərəcədə zəifləmişdir. Şübhəsiz, bu, bir tərəfdən köhnə metodik təminat sisteminin dağılması ilə bağlıdırsa, digər tərəfdən respublika iqtisadiyyatının bütün sahələrinin müstəqilliyə keçid dövrünün çətinlikləri ilə əlaqədardır. Ona görə də bu çətinliyin aradan qaldırılması üçün Azərbaycan dövlətinin kitabxana işinə dair müstəqil inkişaf proqramının işlənib hazırlanması və həyata keçirilməsi kitabxana işi sahəsində yaranmış qeyri-müəyyənliyi aradan qaldıra bilər.

Məlum faktdır ki, hər hansı bir ölkədə, vilayətdə, rayonda və ya şəhərdə əhaliyə kitabxana informasiya xidmətinin səmərəli fəaliyyət göstərməsinin ən başlıca şərtlərindən biri orada kitabxanalara metodiki informasiya təminatını optimal təşkil etməkdir.

Kitabxanaların metodiki informasiya təminatının təşkilati baxımdan ən mühüm vəzifəsi istər bütövlükdə kitabxana şəbəkəsinin, istərsə də hər bir kitabxananın və ya kitabxana sisteminin fəaliyyətinin forma və metodlarının, məzmununun müntəzəm, planlı və sistemli şəkildə istiqamətləndirilməsini, təkmilləşdirilməsini və əlaqələndirilməsini təmin etməkdir.

Nəzəri ədəbiyyatlardan məlumdur ki, kitabxana işinə dair metodiki fəaliyyətə aşağıdakılar daxildir.

- Kitabxanaçıların işin yeni üsul və metodlarına yiyələnməsi;
- Qabaqcıl təcrübənin müəyyənləşdirilməsi, ümumiləşdirilməsi və tətbiqi;
- Kadrların ixtisaslarının artırılmasının təşkili;
- Ərazidə yerləşən müxtəlif idarələrə məxsus kitabxanaların fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi

Bu məqsədlə metodiki mərkəzlər tərəfindən müxtəlif vəsaitlər, təlimatlandırıcı məktublər hazırlanır, metodik müşavirələr, seminarlar, kurslar, elmi-təcrübi konfranslar təşkil edilir. Bundan əlavə, metodik mərkəzlər kitabxanaçılara bilavasitə yerlərdə köməklik göstərmək məqsədilə metodistlərin kitabxanalara gedişini təşkil edir. Metodistlər eyni zamanda kitabxana təcrübəsində meydana çıxan müxtəlif iş üsullarını aşkar edib kitabxana ictimaiyyətinə çatdırmaq sahəsində səmərəli fəaliyyət göstərirlər.

Təşkilati baxımdan metodik mərkəzin fəaliyyətinə planlaşdırma, təşkil etmə, tənzimləmə, əlaqələndirmə, stimullaşdırma, nəzarət funksiyaları daxildir.

Məlumdur ki, metodiki şöbələrdə əməkdaşlar arasında iş bölgüsü iki qaydada aparılır. Birinci qaydaya görə, metodik şöbənin ayrı-ayrı işçiləri müxtəlif kitabxanalara təhkim edilir. Daha doğrusu, hər bir metodist bir neçə kitabxananın fəaliyyətinə məsuliyyət daşıyır. Buna ərazi prinsipi üzrə ixtisaslaşma deyilir. Bu qaydaya əsasən, metodist müəyyən ərazidə yerləşən kitabxanaların fəaliyyətini istiqamətləndirir, onlara əməli köməklik göstərir, kitabxanaçıları təlimatlandırır, onların qabaqcıl iş təcrübəsini ümumiləşdirir, təbliğ edir və s.

İkinci qayda metodistlərin funksional ixtisaslaşmasıdır. Bu qaydaya əsasən metodik şöbədə əməkdaşlar kitabxana işinin müxtəlif problemləri üzrə ixtisaslaşır. Məsələn, bir və ya bir neçə metodist kitabxana fondu və kataloqları üzrə, digər metodist oxuculara xidmət işləri üzrə və s. sahələr üzrə ixtisaslaşır.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov A.A. *Kitabxanaşünaslığa giriş*. -B.2003.-213s.
2. Xələfov A.A. *İnkişaf etmiş sosializm şəraitində Azərbaycanda küllüvi kitabxanaların inkişafı // Tematik məcmuə*, - B, 1983. - s.18-27
3. İsmayılov.X.İ. *Sahəvi kitabxana şəbəkələrinin metodik təminatı // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya:elmi- nəzəri və təcrübi jurnal*. -B,2000.- N:1-s.5-24.

4. *Karatiqina T. F. История технических библиотек СССР.-М.: Книга, 1958.-221s.*

5. *Respublika Elmi-Texniki Kitabxanasının 2000 -2015 - ci il hesabatları.*

ОРГАНИЗАЦИЯ МЕТОДИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ

МАМЕДОВ М.А.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается цели и задача методологической деятельности, формы и методы в отраслевой Научно-Технической Библиотеке Республики.

Ключевые слова: Республиканская Научно-Техническая Библиотека, методическое обеспечение, методические руководства, формы и методы методического обеспечения, семинар, методические письма.

METHODICAL SUPPORT OF THE REPUBLICAN SCIENTIFIC AND TECHNICAL LIBRARY

MAMMADOV M.A.

SUMMARY

In the scientific article explains the purpose and objectives of the methodological support, shows its forms and methods. In same time, the article explains information about the current situation in the example of the Republican Scientific and Technical Library as a regional methodical center.

Key words: Methodical support, purpose and objectives of methodological support, forms and methods of methodological support, methodological seminar, methodological letter.